

ТЕМА 7. КІЛЬКІСНА ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ І СУЧАСНИЙ МОНЕТАРИЗМ

- 7.1. Загальні основи теорії грошей
- 7.2. Товарна теорія грошей
- 7.3. Класична кількісна теорія грошей
- 7.4. Кон'юнктурна теорія цінності грошей
М. І. Тугана-Барановського
- 7.5. Кембриджська версія
- 7.6. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток теорії грошей
- 7.7. Сучасний монетаризм та внесок М. Фрідмана
у його формування
- 7.8. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез

Під теорією грошей (монетарною теорією) розуміють

напрям економічної думки, який охоплює дослідження природи, ролі, механізмів формування та використання грошей у ринковій економіці.

підходи до вивчення теоретичних проблем грошей

абстрактна теорія грошей

представники цієї теорії шукають відповіді на питання, пов'язані з внутрішньою природою грошей: що таке гроші; чому вони з'явилися та існують у суспільстві; як вони розвиваються і чому набували тієї чи іншої форми тощо.

Найбільш відомими проявами такого підходу є *товарна теорія, номіналістична теорія, металістична теорія, державна теорія*

прикладна теорія грошей

представники цього напрямку сприймають гроші такими, якими вони є, і, не заглиблюючись у дослідження їхньої природи, шукають відповіді на питання, що пов'язані з місцем і роллю грошей у відтворювальному процесі.

Найбільш відомим, ключовим напрямом цієї теорії є *кількісна теорія*

Завдяки зближенню перших двох, на сучасному етапі сформувався третій напрям прикладної монетарної теорії, що дістав назву *кейнсіансько-неокласичного синтезу*.

Під товарною теорією грошей розуміють

ряд пов'язаних між собою теоретичних положень, у яких окремі проблеми сутності грошей пояснюються на підставі ототожнення грошей з товаром.

Представники цієї теорії мали назву **меркантилістів**.

Найбільш послідовно й аргументовано захищав цю ідею К. Маркс.

Крім нього Вальрас, Джевонс, Віксель, Вагнер, Маршалл, Фішер, англійський економіст *Томас Тук*, а в Росії — Кауфман, Міклашевський.

Представники цієї теорії пояснювали вартість грошей трудовою вартістю грошового матеріалу та затратами на їх виготовлення: **«не товарні ціни залежать від кількості грошей, а навпаки, кількість грошей в обігу залежить від рівня товарних цін»**.

Цьому сприяло панування у світовій практиці золотомонетного стандарту як найбільш надійного і зрозумілого грошового устрою.

Назву *кількісної* ця теорія дістала тому, що її основоположники вплив грошей на економічні процеси виключно кількісними чинниками, насамперед зміною маси грошей в обороті.
всі сучасні прикладні теорії грошей по суті своїй є кількісними.

ФРАНЦУЗЬКИЙ ЕКОНОМІСТ **ЖАН БОДЕН** ДІЙШОВ ВИСНОВКУ, ЩО ВИСОКІ ЦІНИ ХОЧ І ЗУМОВЛЮЮТЬСЯ БАГАТЬМА ЧИННИКАМИ, ПРОТЕ ОСНОВНИМ СЕРЕД НИХ Є ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ЗОЛОТА Й СРІБЛА.

Було сформульовано два висхідних постулати:

- *постулатом причинності*, за яким зростання товарних цін зумовлюється зростанням кількості грошей в обороті;
- *постулатом пропорційності*, за яким зростання товарних цін визначається зростанням маси грошей.

англійський економіст **Девід Юм** обґрунтував принцип, який у сучасній літературі називається **«постулатом однорідності»**: подвоєння кількості грошей призводить до подвоєння абсолютного рівня всіх цін, виражених у грошах, але не зачіпає відносних мінових співвідношень окремих товарів.

Д. Юм дав поштовх до формування **концепції «нейтральності грошей»** у ринковій економіці та **екзогенного, нав'язаного ззовні характеру зміни грошової маси в обігу**, які ввійшли до арсеналу сучасної монетарної теорії взагалі.

Найвідомішим прибічником і захисником класичної кількісної теорії грошей уже в ХХ ст. був американський економіст **Ірвінг Фішер**.
він запропонував **формулу «рівняння обміну»**:

$$M \times V = P \times Q,$$

де M — кількість грошей в обороті;

V — швидкість обігу грошей за певний період;

P — середній рівень цін;

Q — фізичний обсяг товарів і послуг, що реалізовані за цей період.

його концепція дістала назву «транзакційного варіанта».

М.І.Тугана-Барановський зробив істотний внесок у розвиток кількісної теорії, започаткувавши його **неокласичний етап**.

По-перше, він довів, що на рівень цін впливає не один, а всі чинники, зазначені в «рівнянні обміну». Оскільки всі ці чинники високоплинні і змінюються в різних напрямках, то зміни цін і кількості грошей не можуть бути пропорційними.

По-друге, він довів, що вплив кількості грошей на ціни не є прямолінійним. Цей вплив може здійснюватися не за одним, а за трьома різними за характером напрямками:

- через зміну суспільного попиту на товари;
- через зміну дисконтного процента;
- через зміну суспільного уявлення про вартість грошей (пізніше цей чинник дістав назву інфляційних очікувань).

По-третьє, він довів, що вплив кількості грошей на ціни здійснюється диференційовано, залежно від тривалості та обсягів збільшення кількості грошей.

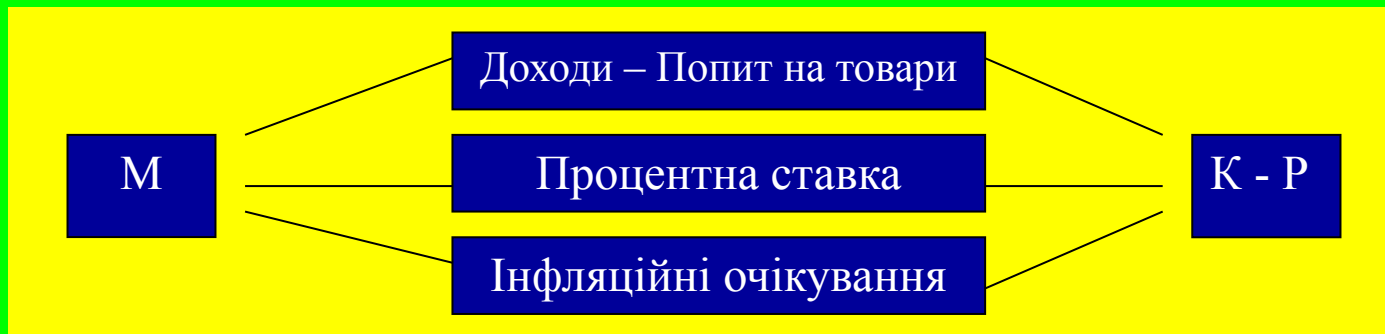
По-четверте, він розкрив механізм взаємозалежності між загальною кількістю грошей у країні, кількістю грошей, що перебувають поза обігом у заощадженнях, і швидкістю обігу грошей, довів, що чинник швидкості може впливати на ціни у напрямі, зворотному відносно дії чинника кількості, нейтралізуючи його дію.

свої погляди він назвав **кон'юнктурною теорією грошей**

Сутність кон'юнктурної теорії Тугана-Барановського полягає в тому, що

загальний рівень цін, а отже і цінність грошей, він пов'язує не з кількістю грошей, а з загальною кон'юктурою товарного ринку. Ці коливання цін і цінності грошей в економічному циклі здійснюються незалежно від кількості грошей, тобто під впливом негрошових чинників.

Передавальний механізм впливу грошей на реальну економіку на підставі кон'юнктурної теорії Тугана-Барановського можна подати у такому вигляді:

*де M — кількість грошей,
 K — кон'юнктура ринку,
 P — ціни.*

професори Кембриджського університету **А. Маршалл, А. Пігу, Д. Робертсон, Дж. М. Кейнс** намагалися дати відповідь на такі питання: **чому економічні агенти зберігають гроші, від яких чинників залежить розмір попиту їх на гроші та ін.** їх пояснення механізму накопичення грошей та впливу на ціни отримали назву **«теорії касових залишків», або «кембриджської версії».**

МОТИВИ НАКОПИЧЕННЯ ГРОШЕЙ:

- потребу в запасі засобів обігу і платежу для здійснення поточних платежів (транзакційний мотив);
 - потребу в резерві грошей для покриття непередбачуваних потреб (мотив завбачливості).

«Коефіцієнт маршалла»,,

характеризує частину сукупного доходу, яку економічні суб'єкти бажають тримати у грошовій (ліквідній) формі:

$$K = 1/v.$$

Залежність попиту на гроші від обсягу виробництва та рівня розвитку мотивів до формування касових залишків була виражена формулою, що дістала назву

«кембриджського рівняння»:

$$Md = k * P * Y$$

де Md — попит на гроші;

k — коефіцієнт, що виражає частину річного доходу, яку суб'єкти зберігають у ліквідній формі (коефіцієнт Маршалла); ,

P — середній рівень цін;

Y — обсяг виробництва у натуральному виразі.

Дж. М. Кейнс дійшов висновку, що в нових умовах ринковий механізм суспільного відтворення неспроможний самостійно, на засадах саморегулювання забезпечити достатню ринкову рівновагу і рівномірність економічного розвитку.

Тому виникла об'єктивна необхідність доповнити цей механізм державним регулюванням економіки.

він доводив, що: гроші мають суттєве значення і виконують самостійну роль у розвитку економіки.

Головним каналом зв'язку між сферою реальної економіки і грошовою сферою Кейнс визнав *норму процента*

Головна новизна, внесена Кейнсом — виокремлення третього елемента попиту на гроші — *попиту на спекулятивні залишки.*

Ланцюг причинно-наслідкових зв'язків у грошовому механізмі впливу на економіку Кейнс вибудував за такою схемою:
зміна грошової пропозиції (маси грошей) зумовлює зміну рівня процентної ставки, що, у свою чергу, веде до зміни в інвестиційному попиті і через мультиплікативний ефект — до зміни обсягів ВВП.

$M \rightarrow Pr \rightarrow I \rightarrow Pz \rightarrow ВВП,$

де M — маса грошей,
 Pr — ставка процента,
 I — попит на інвестиції,
 Pz — загальний обсяг платоспроможного попиту,
ВВП — обсяг ВВП.

Він вважав помірну інфляцію цілком виправданою платою за активізацію кон'юнктури ринку, стимулювання ефективного попиту з метою сприяння зайнятості та економічного зростання.

формування сучасного монетаризму було започатковано представниками «чиказької школи» на чолі з *М. Фрідманом*

монетаристи дотримуються погляду — вільна ринкова економіка є потенційно гармонійною, здатною до повного саморегулювання, якщо певні зовнішні сили цьому не стануть на заваді.

М. Фрідман запропонував *«грошове правило»* довгострокової грошової політики - держава повинна підтримувати помірне збільшення пропозиції грошей пропорційно до середньорічних темпів зростання ВВП, що склалися, та очікуваної інфляції.

приріст маси грошей в обороті визначається за формулою, яка дістала назву *«рівняння Фрідмана»*:

$$\Delta M = \Delta P + \Delta \text{ВВП}$$

де ΔM — середньорічний темп приросту маси грошей, % за тривалий період;

ΔP — середньорічний темп очікуваної інфляції, %;

$\Delta \text{ВВП}$ — середньорічний темп приросту номінального ВВП, %.

Сьогодні більшість економістів визнають допустимість помірної інфляції, її позитивний вплив на розвиток реальної економіки та спроможність центральних банків регулювати пропозицію грошей (M) на адекватному помірній інфляції рівні.

Для цього центральні банки повинні мати високий рівень самостійності

Сучасна монетарна практика базується на рекомендаціях як кейнсіанців, так і монетаристів:

операції на відкритому ринку ґрунтуються на монетаристських рецептах проведення грошово-кредитної політики, а процентна політика — на кейнсіанських рецептах.